

Charakterystyka

Najbardziej charakterystyczne cechy i zjawiska, związane z romantyzmem i romantycznymi dziełami:

- * przedkładanie uczucia, intuicji i wiary nad rozum; sprzeciw wobec oświeceniowego racjonalizmu,
- * protest wobec klasycyzmu i harmonii,
- * protest przeciwko feudalnemu kształtowi państwa
- * indywidualizm,
- * bunt przeciw kanonom i konwencjom,
- * tajemniczość, fantastyka; apologia Wyobraźni jako mocy kreatorskiej człowieka oraz jedynej prawdziwej rzeczywistości
- * umiłowanie wolności (walka narodowo-wyzwoleńcza),
- * fascynacja żywiołowością natury,
- * historyzm (przede wszystkim renesans zainteresowania gotykiem i neogotykiem); "mroki średniowiecza" stanowiły reakcję na oświeceniowy racjonalizm i umiłowanie ładu
- * orientalizm (zainteresowanie odległymi krainami np. Dalekiego Wschodu),
- * ludowość (częste są nawiązania do legend, podań, starodawnych mitów i baśni), folkizm,
- * mistycyzm (reprezentowany zwłaszcza przez takich twórców jak: William Blake czy Juliusz Słowacki),
- * mesjanizm (w Polsce reprezentowany przez tzw. Koło Sprawy Bożej Andrzeja Towiańskiego),
- * bajronizm (termin powzięty od nazwiska angielskiego poety George'a Gordona Byrona),
- * werteryzm (termin powzięty od imienia głównego bohatera powieści epistolarnej Johanna Wolfganga Goethego Cierpienia młodego Wertera),
- * prometeizm,
- * wallenrodyzm,
- * Frenezja romantyczna (skłonność do przesycania świata przedstawionego motywami zbrodni, szaleństwa, okropności, nieokiełznanych namiętności).

Siłą napędową romantyzmu była tęsknota za rajskim światem, poszukiwaniem poza nudną codziennością, poczucie beznadziei, a nawet spalania się w poszukiwaniu ideału, głównie idealnej miłości.

W centrum romantycznego światopoglądu stał geniusz i uczucie. Idealizując sztukę, w artyście zaczęto dostrzegać twórcę,

niepodobnego do zwykłych ludzi, nieomal bliskiego istocie boskiej. Wzorem takiego artysty stał się dla romantyków Ludwik van Beethoven. Odwrócił dotychczasowy porządek, gdyż komponował nie na zlecenie, ale kierując się tylko natchnieniem. Był nieszczęśliwy i bezkompromisowy. Wielokrotnie podkreślał, że nie jest tradycyjnym muzykiem-rzemieślnikiem, bo jego misją jest tworzenie arcydzieł. W lutym 1809 pisał:

Każdy prawdziwy artysta powinien dążyć do stworzenia sobie pozycji, w której mógłby poświęcić się całkowicie tworzeniu wielkich dzieł i nie potrzebowałby odrywać się od tej pracy z powodu innych zajęć lub ze względów materialnych. Głębokim pragnieniem każdego kompozytora powinno być oddanie się bez reszty prawdziwie ważnym dziełom, a później zaprezentowanie ich przed publicznością.[1]

Beethoven mógł się stać ideałem również dlatego, bo za sztukę najbardziej romantyczną uważana była muzyka. Najsilniej oddziaływała bowiem na emocje, a uczuciowość ceniona była wówczas szczególnie.

Muzyka miała koić, wprowadzać w niezwykły nastrój albo dodawać podniety, jakby służąc rekompensatą za brak mocniejszych wrażeń w ustabilizowanym, codziennym życiu. (...) Ideałem słuchacza obwołano uczuciowego entuzjastę i postawiono go ponad wnikliwym i krytycznym znawcą. Zalecano poddawać się dźwiękom i zatracać w muzyce, nie dociekając jej sensu. Wykonanie, a jeszcze bardziej słuchanie muzyki, stało się mistyczną celebracją, źródłem przeżyć nieomal metafizycznych. Literatura, jak również pamiętniki i korespondencja obfitują w sformułowania wysławiające muzykę za to, że przez swoją nieokreśloność w sposób wyjątkowy kształtuje poruszenia duszy i wprowadza słuchacza w niezwykły nastrój.[2]

W literaturze i malarstwie zazwyczaj wyodrębnia się następujące fazy romantyzmu:

- * wczesny romantyzm (około 1789-1804),
- * pełny romantyzm (około 1804-1815),
- * późny romantyzm (około 1815-1848).

W muzyce romantyzm datowany była mniej więcej od około 1815 roku, a po 1850 roku często określany bywa jako późny

romantyzm. Muzyka nazywana romantyczną komponowana była jednak jeszcze w XX wieku, czego przykładem twórczość Rachmaninowa, a do dzisiaj - muzyka filmowa.

Romantyzmu nie można nazwać stylem, gdyż prace malarzy, rzeźbiarzy i architektów, tworzących w tym czasie są bardzo różnorodne. Wyrażają one raczej romantyczną postawę i światopogląd. Często są, podobnie jak w literaturze, nawiązania do legend, poezji Dantego i Johna Milтона, dzieł Szekspira.

Malarstwo

Malarstwo okresu romantyzmu jest niejednolite. Można wyróżnić jednak pewne cechy malarstwa tej epoki na podstawie czołowych, głównych i najbardziej znaczących artystów tego nurtu, takie jak bogaty koloryt, kontrastowy światłocień, miękki modelunek, podkreślanie wartości fakturalnych płótna i dynamizowanie kompozycji. Równocześnie część artystów pozostawała wierna ideałom klasycyzmu i realizmu.

Za prekursorów romantyzmu uważa się: Johanna Heinricha Füssli (gdyż stosował bliską tej epoce kolorystykę i ekspresję) oraz Francisco Goyę. Za artystę, który najlepiej wyraża romantyczne idee uważany jest niemiecki pejzażysta Caspar David Friedrich, dla którego charakterystyczne są nokturny, przedstawienia ruin, cmentarzy, roztrzaskanych statków, świtów i zmierzchów. W Anglii w tym czasie tworzą także czterej inni pejzażyści: Samuel Palmer, Richard Parkes Bonington, John Constable i William Turner, we Francji natomiast Théodore Géricault i Eugène Delacroix, w Niemczech działali w tym okresie Nazareńczycy: Friedrich Johann Overbeck, Franz Pforr, Peter von Cornelius, Julius Schnorr von Carolsfeld. Najwybitniejszym polskim malarzem romantycznym niewątpliwie był Piotr Michałowski, który oprócz znakomitych portretów, tworzył sceny batalistyczne oraz wizerunki koni. Warto także wspomnieć o Walentym Wańkowiczu i jego słynnym obrazie Mickiewicz na Judahu skale.

Architektura

Nie wykształciła się odmienna, typowo romantyczna architektura, jednak nazwą tą określa się czasem budowle utrzymane w nurcie historyzmu, zwł. neogotyckie i neorenesansowe zamki, wille i pałace. W tym okresie popularny był także ogród angielski z budowlami w różnych stylach bądź ruinami. Często

wykorzystywano również wątki egzotyczne.